

Midaldrende og ældre danskeres alkoholforbrug fra 1987 til 2003

Forskningsmedarbejder Christina Bjørk,
forskningsmedarbejder Mathilde Vinther-Larsen,
cand.scient.san.publ. Lau Caspar Thygesen,
cand.polyt. Ditte Johansen & professor Morten N. Grønnebæk

Statens Institut for Folkesundhed, Center for Alkoholforskning

Resume

Introduktion: Udviklingen i midaldrende og ældre danskeres alkoholforbrug er et underbelyst område, men resultaterne af tidligere studier tyder på, at de har et stigende forbrug. Sociale faktorer er associeret med alkoholforbrug, og ændringer heri kan således være associeret med udviklingen. Formålet med denne undersøgelse er at beskrive udviklingen i midaldrende og ældres alkoholforbrug, samt i hvilke socialgrupper der er sket en særlig udvikling.

Materiale og metoder: I de nationalt repræsentative Sundheds- og Sygelighedsundersøgelser (SUSY), der blev gennemført af Statens Institut for Folkesundhed i 1987, 1994, 2000 og 2003, blev i alt 11.754 personer over 50 år spurgt om deres alkoholforbrug. Det gennemsnitlige forbrug og andelen af storforbrugere blev sammenlignet mellem årene.

Resultater: For personer over 50 år steg det gennemsnitlige forbrug fra 1,5 til 2,1 genstande pr. dag for mænd og fra 0,5 til 1,0 genstand pr. dag for kvinder fra 1987 til 2003. Andelen af storforbrugere steg fra 15,2% til 20,4% for mænd og fra 10,7% til 13,6% for kvinder. De lavere socioøkonomiske grupper og gifte eller samlevende oplevede den kraftigste udvikling i andelen af storforbrugere.

Konklusion: Stigningen i andelen af storforbrugere er af stor betydning for den generelle sundhedstilstand blandt midaldrende og ældre. Stigningen skyldes muligvis en social og kulturel udvikling, som har været medvirkende til, at den nuværende generation af ældre har været vant til at indtage alkohol og dermed fortsætter med at drikke i en høj alder. Der er derfor et behov for mere fokus på midaldrende og ældre med et stort alkoholforbrug i fremtidige sundhedspolitiske tiltag.

I en længere årrække har fokus i Danmark været rettet mod unges alkoholforbrug og alkoholkultur, mens alkoholforbruget i den ældre del af befolkningen kun er undersøgt i enkelte tværsnitstudier og kohortestudier. I en almen population af 75-årige i Glostrup i 1989/1990 drak 33% af mændene og 19% af kvinderne dagligt, hvilket er flere end i både Norge, Sverige og Finland, og studiet viste også, at meget få 75-årige danskere tænker over, om de har et overdrevet forbrug. [1] Der findes kun få studier, hvori udviklingen i midaldrende og ældres alkoholforbrug er beskrevet, men i en gallupundersø-

gelse fra 1979 til 1992 var de 40-59-åriges forbrug steget med 7% for mænd og 5% for kvinder [2].

Sociale forskelle i alkoholforbrug er velkendte [2-5], og et højt alkoholforbrug har vist sig at være associeret med høj socialklasse [5] og manglende tilknytning til arbejdsmarkedet [6]. Det sociale netværks betydning er tvetydigt, idet et forhøjet alkoholforbrug er fundet både blandt personer, der oftere socialiserer sig med venner [7], og blandt isolerede personer [4]. Yderligere er ægteskabelig status associeret med alkoholforbrug, idet enlige kvinder har vist sig at have et større alkoholforbrug end gifte kvinder [5], og mænd, der er skilt, har det største alkoholforbrug [4, 5]. Ændringer i disse sociale faktorer kan påvirke forbrugsmønstret over tid. Den observerede stigning i midaldrende og ældres alkoholforbrug op gennem 1980'erne er muligvis en tendens, der er fortsat indtil i dag. På den baggrund er målet med dette studie at beskrive udviklingen i de midaldrende og ældres alkoholforbrug fra slutningen af 1980'erne til i dag. Formålet med undersøgelsen er derfor ligeledes at beskrive, i hvilke sociale grupper der er sket en udvikling.

Materiale og metoder

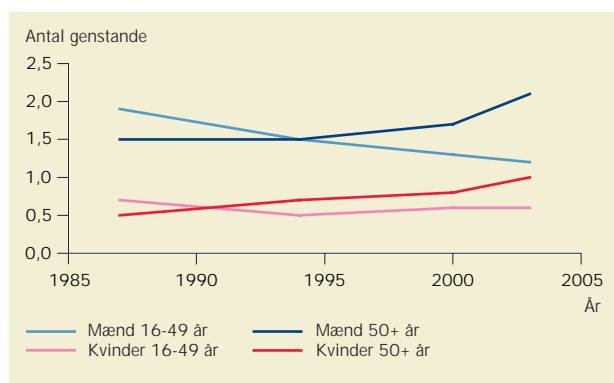
Analysen er baseret på data fra Sundheds- og Sygelighedsundersøgelserne (SUSY), der blev gennemført af Statens Institut for Folkesundhed i 1987, 1994, 2000 og 2003. SUSY er repræsentative tværsnitundersøgelser, idet de består af tilfældigt udtrukne aldersstratificerede stikprøver af danske statsborgere [8, 9]. SUSY-undersøgelserne fra 1987 og 1994 er stikprøver på ca. 6.000 personer på 16 år eller derover (Tabel 1). I 2000 blev stikprøven udvidet til 22.486 personer over 16 år, så den blev amtsrepræsentativ, og undersøgelsen i 2003 er et batteri af fire stikprøver med i alt 3.979 personer over 18 år. Deltagelsesprocenten har igennem årene været aftagende fra 79,9% i 1987 til 65,2% i 2003. Den undersøgte population inkluderede 11.754 personer over 50 år fordelt over fire undersøgelser.

Tabel 1. Oversigt over den anvendte studiepopulation og dataindsamlingen i 1987, 1994, 2000 og 2003.

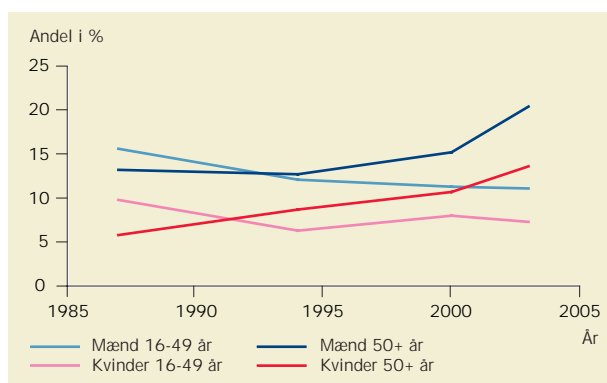
Studiepopulation	År			
	1987	1994	2000	2003
Antal stikprøver	5.950	6.001	22.486	3.979
Svarprocent	79,9	78,0	74,2	65,2
Antal udførte interview	4.753	4.668	16.690	2.593
Antal mænd over 50 år	821	780	3.459	539
Antal kvinder over 50 år	936	936	3.670	613

Kilde: [8] og internt arbejdsrapport.

VIDENSKAB OG PRAKSIS | ORIGINAL MEDDELELSE

Figur 1. Det gennemsnitlige antal genstande dagligt for henholdsvis mænd og kvinder over og under 50 år i 1987, 1994, 2000 og 2003.

Figur 2. Andelen af storforbrugere målt ud fra et dagligt forbrug over tre genstande for mænd og over to genstande for kvinder over og under 50 år i 1987, 1994, 2000 og 2003.

Dataindsamlingen i SUSY er gennemført ved personligt interview foretaget i både februar, maj og september måned. Til beskrivelse af det daglige alkoholforbrug, som danner grundlag for både det gennemsnitlige alkoholindtag og kategoriseringen af storforbrug, benyttedes spørgsmålet: »Hvor meget øl, vin eller spiritus drak De seneste hele hverdag?«, idet dette spørgsmål blev stillet i alle fire undersøgelser. Sundhedsstyrelsens anbefalinger anvendes som udgangspunkt for definitionen af storforbrug, således at storforbrugere for mænd defineres som over tre genstande dagligt og for kvinder som over to genstande dagligt.

Husstandsindkomst, stilling, uddannelse og erhvervsaktivitet inddrages til beskrivelse af de socioøkonomiske undergrupper i befolkningen. Ægteskabelig status, kontakt til familie og venner samt ensomhed inddrages til beskrivelse af det sociale netværk. Variablen »kontakt til familie og venner« er konstrueret ud fra to variabler, henholdsvis »kontakt til familie« og »kontakt til venner«.

Statistiske metoder

I undersøgelsen ekskluderedes alle respondenter, som gav ufuldstændige oplysninger om alkoholforbrug ($n = 88$). Alle analyser blev opdelt på køn, og det gennemsnitlige daglige alkoholforbrug og den procentvise andel af storforbrugere i 1987, 1994, 2000 og 2003 blev beregnet. Yderligere blev udviklingen af andelen af storforbrugere i sociale undergrupper undersøgt, bortset fra 2003, hvor dette ikke var muligt. Kruskal-Wallis test for signifikans er udført, og signifikans er udtrykt ved p -værdi under 0,05. Alle analyser er udført i statistikprogrammet SAS v8.2.

Resultater

Det gennemsnitlige antal genstande pr. dag for mænd over 50 år steg signifikant fra 1,5 genstand i 1987 til 2,1 genstande i 2003 ($p = 0,01$) (Figur 1). Det gennemsnitlige antal genstande dagligt synes imidlertid at være stagnerende for alle mænd

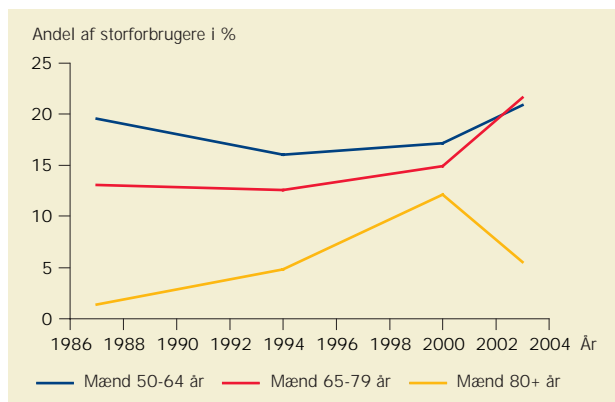
(data ikke vist), hvilket skyldes et signifikant fald for mænd under 50 år fra 1,9 genstand pr. dag i 1987 til 1,2 genstand pr. dag i 2003 ($p < 0,01$). For kvinder over 50 år ses en markant stigning fra 0,5 genstand pr. dag i 1987 til 1,0 genstand pr. dag i 2003 ($p < 0,01$), mens det gennemsnitlige antal genstande pr. dag er stagnerende for kvinder under 50 år ($p < 0,01$).

Andelen af midaldrende og ældre mænd, som drikker over tre genstande dagligt, steg markant fra 13,2% i 1987 til 20,4% i 2003 ($p < 0,01$), hvorimod der er en faldende tendens fra 15,6% i 1987 til 11,1% i 2003 for mænd under 50 år ($p = 0,16$) (Figur 2). For kvinder over 50 år ses en stærk stigning i andelen, der drikker over to genstande dagligt fra 5,8% i 1987 til 13,6% i 2003 ($p < 0,01$), hvorimod der ses en faldende tendens for kvinder under 50 år fra 9,8% i 1987 til 7,3% i 2003 ($p = 0,36$).

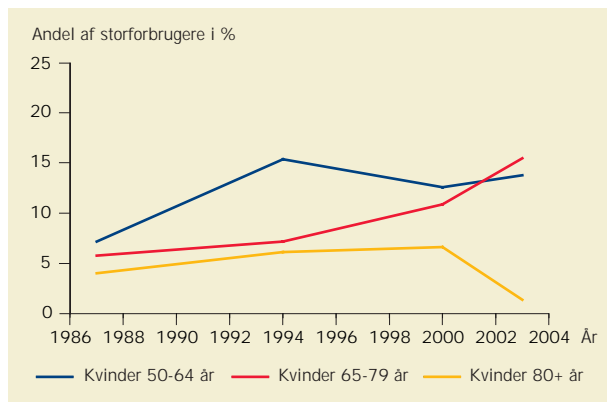
De ældste mænd over 80 år havde den relativt største stigning i andelen af storforbrugere fra 1,4% (en person) i 1987 til 12,2% (35 personer) i 2000, dog med et fald i 2003 (to personer) (Figur 3). Andelen af storforbrugere for de 65-80-årige steg svagt fra 13,1% (80 personer) i 1987 til 14,9% (351 personer) i 2000, hvorefter der ses en kraftig stigning til 21,6% (82 personer) i 2003. Der var flest storforbrugere blandt de 50-64-årige mænd, men her synes udviklingen at være svagt faldende fra 1987 (27 personer) til 1994 (27 personer) for derefter at stige til 17,2% (139 personer) i 2000 og til omkring 20% (23 personer) i 2003. For kvinder findes den største stigning for 65-80-årige, hvor der ses en jævn stigning af storforbrugere fra 5,8% (38 personer) i 1987 til 15,5% (61 personer) i 2003 (Figur 4). For de 50-64-årige kvinder ses der ligeledes en stigning, som er højest i 1994 med 15,4% (28 personer), hvorefter andelen falder til 13,8% (16 personer) i 2003. En mindre stigning i andelen af storforbrugere blandt kvinder over 80 år ses fra 4,0% (fem personer) i 1987 til 6,6% (31 personer) i 2000, her ses samme fald i 2003 (en person) som for de ældste mænd.

Udviklingen i andelen af storforbrugere var kraftigst for grupper med lav uddannelse; denne andel steg signifikant med henholdsvis 94% for mænd og 140% for kvinderne fra

VIDENSKAB OG PRAKSIS | ORIGINAL MEDDELELSE

Figur 3. Aldersspecifikke andele af mandlige storforbrugere over 50 år i 1987, 1994, 2000 og 2003. Storforbrug målt som et dagligt indtag på mere end tre genstande.

Figur 4. Aldersspecifikke andele af kvindelige storforbrugere over 50 år i 1987, 1994, 2000 og 2003. Storforbrug målt som et dagligt indtag på mere end to genstande.

1987 til 2003 (Tabel 2). Ligeledes ses der en signifikant stigning af andelen af storforbrugere i grupper med lav indkomst på henholdsvis 13% for mænd og 40% for kvinder. Blandt ikkeerhvervsaktive og pensionerede ældre ses der for begge køn en signifikant stigning i andelen af storforbrugere, således at forskellen mellem de erhvervsaktive og de ikkeerhvervsaktive var udlignet i 2003. For begge køn observeres en signifikant stigning i andelen af gifte eller samlevende storforbrugere. Andelen af storforbrugere var i 2003 størst blandt gifte kvinder, mens andelen af storforbrugere stadig var størst blandt fraskilte mænd.

Diskussion

For danskere over 50 år steg det gennemsnitlige daglige alkoholforbrug fra 1,5 til 2,1 genstande pr. dag for mænd og fra 0,5 til 1,0 genstand pr. dag for kvinder fra 1987 til 2003. Andelen af storforbrugere, estimeret ud fra det daglige forbrug, er steget fra 15,2% til 20,4% for mænd og fra 10,7% til 13,6% for kvinder. Denne stigning stemmer overens med den tidligere observerede forbrugsstigning blandt 40-59-årige fra 1979 til 1992 [2]. SUSY-undersøgelserne bygger på et repræsentativt udsnit af den danske befolkning og afspejler derfor udviklingen i befolkningens alkoholforbrug. På grund af samfundsmæssige forskelle er det vanskeligt at projicere udviklingen over på udenlandske forhold eller at sammenligne med udenlandske studier. Den danske alkoholkulturs indflydelse på alkoholforbruget kan muligvis forklare stigningen; bl.a. har man i danske undersøgelser vist, at vin er blevet mere acceptabelt og udbredt op gennem 1980'erne [10, 11], mens der i samme periode blev observeret en stigning i andelen, som indtager alkohol til aftensmaden [2]. Dette skift i drikkemønstret kan være en mulig forklaring på stigningen i det gennemsnitlige alkoholforbrug og i andelen af storforbrugere blandt ældre.

Udviklingen i det gennemsnitlige alkoholforbrug er ikke alarmerende, idet et moderat alkoholforbrug har en positiv effekt på dødeligheden [12], særligt hos ældre [13, 14]. En

overskridelse af genstandsgrænserne har imidlertid en række negative konsekvenser, hvilket specielt gælder for ældre, der har en lavere tolerans over for alkohol end yngre. Dette betyder en øget faldtendens, større risiko for hukommelsessvækkelse, inkontinens, alkoholassocierede kræftsygdomme og skrumpelever ved højt alkoholforbrug samt utilsigtede konsekvenser af interaktion mellem en del medicin og alkohol, eksempelvis nogle beroligende midler, antibiotika og antihistaminer [15].

Aldersdifferenterede analyser af studiepopulationen viser i overensstemmelse med resultaterne af andre studier, at alkoholforbruget er højest for de midaldrende [5, 11]. Den markante stigning for mænd over 80 år og for kvinder på 65-80 år kan være udtryk for, at den nuværende generation af ældre er vant til at indtage alkohol og dermed fortsætter med at drikke i en høj alder. Udviklingen for personer over 80 år er dog påvirket af få observationer, hvorfor denne udvikling synes usikker. Udviklingen fra 1987 til 2003 kan være et udtryk for, at nogle af de yngre kohorter drikker mere end de ældre kohorter, således at de personer, som var midaldrende i 1980'erne, nu i 2003 indgår i de ældre aldersgrupper. Samme tendens ses i en anden undersøgelse, hvor der beskrives en kohorteffekt i alkoholrelateret dødelighed [16]. I en undersøgelse, foretaget af Andersen [17], bekræftes hypotesen om en kohorteffekt som årsag til stigning i storforbrug dog ikke. Andre forklaringer kan være ændringer i faktorer, der påvirker storforbrug, som f.eks. rygning eller fortrukket alkoholtipe, og at andelen af storforbrugere stiger med et generelt stigende alkoholforbrug. I nærværende undersøgelse ses der ligeledes en stigning i det gennemsnitlige alkoholforbrug, således kan stigningen i storforbrugere i denne undersøgelse også sammenholdes med, at der generelt er sket en stigning i alkoholforbruget fra 1987 til 2003. Undersøgelsen foretaget af Andersen er baseret på tre befolkningsundersøgelser fra københavnsområdet og er altså ikke landsrepræsentativ. I nærværende undersøgelse fokuseres der kun på personer

VIDENSKAB OG PRAKSIS | ORIGINAL MEDDELELSE

Tablet 2. Andelen af storforbrugere i procent for både mænd og kvinder over 50 år i udvalgte undergrupper af befolkningen målt ved et dagligt indtag på over tre genstande for mænd og over to genstande for kvinder i 1987, 1994, 2000 og 2003.

	Mænd					Kvinder					
	år				p-værdi ^a	år				p-værdi ^a	
	1987	1994	2000	2003		1987	1994	2000	2003		
<i>Socioøkonomiske grupper</i>											
Indkomst ^b	Høj	27,3	16,5	17,3	22,0	0,27	25,0	25,0	15,1	18,9	0,11
	Mellem	9,2	10,6	15,1	22,9	0,08	3,5	4,9	6,4	8,8	0,33
	Lav	17,2	12,8	14,5	19,4	<0,01	8,5	10,5	12,3	11,9	0,05
Uddannelse ^c	Høj	19,4	17,7	19,6	22,3	0,69	10,8	14,5	17,3	19,8	0,06
	Mellem	25,5	13,6	17,2	17,5	0,33	10,6	13,1	9,9	10,8	0,72
	Lav	10,4	10,2	11,7	20,2	<0,01	3,7	5,3	6,6	8,8	0,02
Stilling	Selvstændig	14,6	13,0	15,7	21,2	0,61	5,4	12,2	13,3	14,3	0,43
	Funktionær	13,7	14,8	15,5	21,8	0,21	9,9	12,7	13,1	16,2	0,47
	Arbejder	22,3	9,4	14,3	17,9	0,10	6,7	10,5	8,9	3,0	0,62
	Pensionist	8,3	11,0	14,3	18,3	0,01	4,7	5,8	8,5	11,6	<0,01
	Andet	20,0	16,3	26,0	25,0	0,30	5,8	12,9	15,3	18,8	0,02
Erhvervsaktiv	Ja	16,7	13,5	15,2	20,7	0,02	8,1	12,2	12,3	13,9	0,20
	Nej	10,6	12,1	15,3	20,1	<0,01	4,9	7,5	9,9	13,5	<0,01
<i>Socialt netværk</i>											
Kontakt ^d	God	14,2	12,1	15,5	-	0,09	5,9	9,0	10,9	-	<0,01
	Moderat	11,3	12,0	14,7	-	0,65	10,7	6,0	11,5	-	0,41
	Dårlig	8,3	17,7	13,5	-	0,15	1,7	7,8	8,7	-	0,04
Ensom ^e	Ofte	14,8	16,0	17,9	-	0,58	5,4	6,2	10,2	-	0,01
	Sjældent/aldrig	12,8	11,9	14,6	-	0,14	6,0	9,8	10,9	-	<0,01
Samliv	Gift/samlevende	12,8	10,9	14,4	19,9	<0,01	6,8	9,4	12,1	16,3	<0,01
	Fraskilt/separeret	23,1	23,8	26,7	38,2	0,44	7,8	7,8	12,7	14,0	0,52
	Enke/enkemand	9,9	17,6	12,4	12,8	0,55	8,0	8,0	7,1	5,9	0,04
	Ugift	16,7	18,9	16,7	17,5	0,99	9,7	6,0	8,9	7,7	0,91
<i>Andre faktorer</i>											
Alder, år	50-64	19,6	16,1	17,2	20,9	0,67	7,2	15,4	12,6	13,8	0,14
	65-80	13,1	12,6	14,9	21,6	<0,01	5,8	7,2	10,9	15,5	<0,01
	80+	1,4	4,8	12,2	5,6	0,02	4,0	6,3	6,6	1,6	0,33
Rygning	Aldrig ryger	5,8	9,1	11,0	-	0,24	3,9	4,8	7,8	-	<0,01
	Tidligere ryger	13,8	8,2	12,9	-	0,07	5,9	8,5	12,4	-	0,01
	Ryger	7,9	11,5	15,9	-	0,01	5,3	9,6	10,9	-	0,04
	Storryger	20,3	22,1	22,9	-	0,71	11,6	16,2	15,9	-	0,42

De tomme felter (-) skyldes manglende eller usammenlignelig information i datamaterialet fra 2003.

a) Test for trend, p-værdi < 0,05 er udtryk for signifikans.

b) Indkomst (husstand): lav: < 150.000 kr./år, mellem: 150.000-450.000 kr./år, høj: > 450.000 kr./år.

c) Uddannelse: lav: ≤ 7 års skolegang, mellem: 8-9 års skolegang, høj: ≥ 10 års skolegang.

d) Kontakt: God: ser familie eller venner ugentligt, moderat: ser både familie og venner månedligt, dårlig: ser familie eller venner sjældent.

e) Ensom: Baseret på spørgsmålet om at være uønsket alene. Ofte: personer der svarede »ja, ofte«, eller »ja, nogle gange«. Sjældent/aldrig: personer der svarede »ja, sjældent« eller »nej«.

over 50 år, og SUSY-undersøgelsen, som er repræsentativ for den danske befolkning, er benyttet. Således er fundene i *Andersens* afhandling ikke nødvendigvis sammenlignelige med fundene i nærværende undersøgelse.

Den markante udvikling i kvinders forbrug kan muligvis skyldes en større accept af kvinders alkoholforbrug og indvirkningen fra kvindernes større deltagelse i arbejdsmarkedet op gennem 1960'erne og 1970'erne [18]. Den store stigning i kvindernes alkoholforbrug kan tyde på, at kvinderne nærmer sig mændenes drikkeadfærd. Den største andel af storforbrugere er tidligere observeret blandt enlige kvinder [5], hvilket vi også finder gældende i 1987, men i 2003 var andelen af stor-

forbrugende kvinder størst blandt gifte og samlevende, hvilket kan skyldes, at kvinder hyppigere anvender alkohol som en social hverdagsdrik sammen med partneren. For mænd er andelen af storforbrugere derimod størst blandt fraskilte både i denne undersøgelse og i tidligere undersøgelser [4, 5]. Kønssforskellen i det sociale netværks betydning for alkoholforbrug vidner om, at alkohol både er en social drik og muligvis også en copingstrategi mod frustrationer og ensomhed i forbindelse med alderdommens begrænsede netværk [3, 4].

Den stigende andel af storforbrugere blandt pensionerede og ikkeerhvervsaktive personer kan hænge sammen med et ændret socialt netværk ved pensionsalderen eller et større

VIDENSKAB OG PRAKSIS | ORIGINAL MEDDELELSE

økonomisk råderum end tidligere. De mest veluddannede og de højeste indkomstgrupper har både i nærværende og i tidligere studier vist sig at have den største andel af storforbrugere [3]. Den største stigning af storforbrugere findes i de lavere socialgrupper, og der kan derfor være ved at ske en udjævning i forskellen mellem socialgrupperne, som tidligere antydte i et studie af udviklingen fra 1979 til 1992 [2]. Mulige årsager hertil kan være generel indkomstforøgelse og et højere uddannelsesnivea siden 1970'erne.

Studiet er baseret på en spørgeskemaundersøgelse. Validiteten af personlige interview versus spørgeskema viser, at selvrapportering af alkoholforbrug afhænger af personens egentlige forbrug og sandsynligvis er underrapporteret uanset metode, således at storforbrugere i højere grad underrapporterer deres alkoholforbrug [19]. Da vi ser på en udvikling, vil en generel underrapportering i hver undersøgelse kun i mindre grad påvirke studiets validitet, dog er der mulighed for, at de absolutte tal er underestimeret. Forbruget i hverdage vil sandsynligvis være mindre end i weekenden [2, 3, 20]. I SUSY 1994, 2000 og 2003 foreligger der ligeledes informationer om det ugentlige alkoholforbrug, og alle analyser er supplerende foretaget på det ugentlige alkoholforbrug, hvor samme tendens ses. Resultatet er ikke vist her, da inklusion af data fra 1987 foretrækkes for en længere tidsserie, og observationerne fra 2003 omhandlende ugentligt forbrug kan være en overestimering grundet en anden spørgeform.

Da der i undersøgelserne er opnået en høj svarprocent og et begrænset omfang af ændringer i dataindsamling og selektion, konkluderes det, at der siden 1987 er betydelig flere midaldrende og ældre, som drikker over det sundhedsskadelige niveau. Da ældrepopulationen over 65 år forventes at vokse betydeligt i fremtiden, bør fokus rettes mod de ældre, der har et højt alkoholforbrug, da dette har sociale og sundhedsskadelige konsekvenser. I fremtiden bør der derfor sættes på mere forskning inden for midaldrende og ældres alkoholforbrug og interverneres mod dem, der har et højt alkoholforbrug.

Korrespondance: *Morten Grønbaek*, Center for Alkoholforskning, Statens Institut for Folkesundhed, Øster Farimagsgade 5A, 2., DK-1399 København K.
E-mail: mg@si-folkesundhed.dk

Antaget: 6. januar 2006
Interessekonflikter: Ingen angivet

Taksgelser: Mange tak til *Michael Davidsen* og *Ola Ekholm* for venlig assistance. Projektet er støttet med midler fra Styrelsen for Social Service og Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Artiklen bygger på en større litteraturgennemgang. En fuldstændig litteraturliste kan fås ved henvendelse til forfatterne.

Litteratur

- Pedersen AN, Rothenberg E, Maria A. Health behaviors in elderly people. *Aging Clin Exp Res* 2002;14:75-82.
- Såbye-Hansen H, Grønbaek MN, Hardt F et al. Danskernes alkoholforbrug 1979-1992. *Ugeskr Læger* 1998;160:7118-21.
- Sabroe K, Rasmussen O. Danskernes alkoholforbrugerbevidsthed. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 1995.
- Hanson BS. Social network, social support and heavy drinking in elderly men – a population study of men born in 1914, Malmö, Sweden. *Addiction* 1994;89:725-32.
- Vilstrup H, Nielsen PE. Alkoholforbrugets fordeling i den danske befolkning i 1979. *Ugeskr Læger* 1981;143:1047-52.
- Perreira KM, Sloan FA. Life events and alcohol consumption among mature adults: a longitudinal analysis. *J Stud Alcohol* 2001;62:501-8.
- Brennan PL, Moos RH. Late-life problem drinking: personal and environmental risk factors for 4-year functioning outcomes and treatment seeking. *J Subst Abuse* 1996;8:167-80.
- Statens Institut for Folkesundhed. Sundhed og Sygelighed i Danmark 2000 - og udviklingen siden 1987. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2002.
- Rasmussen NK, Kjølner M. Statens Institut for Folkesundheds program for sundheds- og sygelighedsundersøgelser. *Ugeskr Læger* 2004;166:1438-40.
- Jensen MK, Andersen AT, Sørensen TI et al. Alcoholic beverage preference and risk of becoming a heavy drinker. *Epidemiology* 2002;13:127-32.
- Sælan H, Møller LF, Køster A. Alkoholforbruget i en dansk kohorte gennem 11 år. *Ugeskr Læger* 1993;155:1852-6.
- Grønbaek M, Deis A, Becker U et al. Alcohol and mortality: is there a U-shaped relation in elderly people? *Age Ageing* 1998;27:739-44.
- Thun MJ, Peto R, Lopez AD et al. Alcohol consumption and mortality among middle-aged and elderly U.S. adults. *N Engl J Med* 1997;337:1705-14.
- Grønbaek M, Iversen L, Olsen J et al. Genstandsgrænser. *Ugeskr Læger* 1997;159:5939-45.
- Dufour M, Fuller RK. Alcohol in the elderly. *Annu Rev Med* 1995;46:123-32.
- Juel K, Bjerregaard P. Alkoholrelateret dødelighed i Danmark 1951-1992. Alkohol og narkotikamisbruget 1993. København: Sundhedsstyrelsen, 1994;49-56.
- Andersen AT. Alkoholforbruget i 1976-1992 – prædiktorer for ændringer i storforbrug og afholdenhed [ph.d.-afhandling]. København: Københavns Universitet, 2000.
- Hammer T, Vaglum P. The increase in alcohol consumption among women: a phenomenon related to accessibility or stress? A general population study. *Br J Addict* 1989;84:767-75.
- Grønbaek M, Heitmann BL. Validity of self-reported intakes of wine, beer and spirits in population studies. *Eur J Clin Nutr* 1996;50:487-90.
- Tolstrup JS, Jensen MK, Tjønneland A et al. Drinking pattern and mortality in middle-aged men and women. *Addiction* 2004;99:323-30.